

ändå olyckligt. För det är de otryckta källorna som har gett struktur och stomme åt studien, och en lista över dem skulle genast visa vilket stort och beundransvärt arkivarbete som författaren Carin Bergström lagt ner för att lyfta fram Stina Piper ur de bortglömdas skara. Dagens historieintresse är stort och uppsvinget kan i inte ringa mån knytas till den oerhört populära släktforskningen. Inget kan väl vara mer värdefullt för släktforskare, redan verksamma och potentiella, än att begrunda en uppställning som visar arkivens resurser.

Bergströms språk är lätt, ibland väl lätt, då och då anakronistiskt. Erik Brahe "läste i Uppsala" (s. 68), Stina Piper och hennes andre man Ulrik Scheffer "pensionerade sig" (s. 194) och om sonen Magnus Fredrik sägs det att han "kanske också tyckte det var pinsamt med en 'lättfärdig' mor" (s. 161). Efter dessa kritiska anmärkningar vill jag ändå framhålla att Carin Bergström lyckats forska fram och redogöra för ett spännande, stundtals ohyggligt, men hela tiden fascinerande kvinnoöde.

Margareta Björkman

Victor Edman, *Sjuttonhundratalet som svenskt ideal: moderna rekonstruktioner av historiska miljöer* (Stockholm: Nordiska museet, 2008). 240 s.

1700-talet har länge haft en särställning i den svenska historien – vilket inte minst denna årsskrift vittnar om – och dess byggnadskonst betraktas som en omistlig del av vårt kulturarv. Det typiskt svenska formspråket brukar härledas till epokens estetiska yttringar och fortsätter än i dag att fascinera konsthistoriker, arkitekter och formgivare. Kring sekelskiftet 1900 vaknade intresset på allvar för 1700-talets bebyggelse. De flesta miljöer från detta sekel hade emellertid genomgått stora förändringar, såsom ombyggnader, moderniseringar och nya inredningar, och det fanns mycket litet bevarat

i ursprungligt skick. Intresset förde med sig en strävan att bevara och återskapa byggnaderna och dess interiörer. Vid den här tiden var det dock långt ifrån en självklarhet att återskapa detaljrika, historiska miljöer mot bakgrund av sekelskiftets radikala restaureringsdebatt som fördömt rekonstruktioner av stilhistoriskt enhetliga interiörer.

I boken *Sjuttonhundratalet som svenskt ideal: moderna rekonstruktioner av historiska miljöer* visar Victor Edman, docent i arkitekturhistoria vid KTH, hur bilden av det svenska 1700-talet skapats genom olika slags rekonstruktioner under 1900-talets första årtionden. En rad intressanta spörsmål, som autenticitet, källkritik och historieskrivning, vidrörs när Edman diskuterar gestaltandet av detta svenska kulturarv. Han understryker att många av de miljöer vi i dag betraktar som autentiska i själva verket är resultatet av ett medvetet rekonstruktionsarbete, vilket i sin tur influerat den moderna föreställningen om 1700-talet.

Skiftande restaureringsideologier hade under 1800- och 1900-talen präglat synen på byggnadsvård, vilken Edman belyste i sin doktorsavhandling *En svensk restaureringstradition: tre arkitekter gestaltat 1900-talets historiesyn* (1999). Ett centralt tema i avhandlingen är arkitekternas historiesyn och föreställningsvärld i relation till samtida arkitekturteoretiska och ideologiska strömningar. Med denna utgångspunkt behandlas Sigurd Curman, Erik Lundberg och Ove Hidemark – tre centrala gestalter inom svensk restaureringstradition.

I föreliggande bok, *Sjuttonhundratalet som svenskt ideal*, fortsätter Edman att studera förhållningssättet till restaureringar och rekonstruktioner. Flera professionella fält bidrog till sättet att hantera 1700-talets fragmentariskt bevarade miljöer. Det var inte sällan representanter för de kulturhistoriska museerna, exempelvis Nordiska museet och Skansen, som initierade olika restaureringsprojekt. Från att mest ha intresserat sig för allmogekulturen, vilken ansågs vara hotad av den moderna

samhällsutvecklingen, hade man även börjat rikta blicken mot högreståndskulturen. Den konsthistoriska forskningen och dess företrädare fick också avgörande betydelse för hur 1700-talets miljöer kom att gestaltas under 1900-talets första decennier. Under ämnets pionjärtid fanns ett ansenligt intresse för att inventera och dokumentera den äldre svenska bebyggelsen och stora kunskaper förvärvades. De akademiskt utbildade konst- och arkitekturhistorikerna blev därför viktiga aktörer i olika restaureringsprojekt. Kulturminnesvården, som växte fram som en egen disciplin åren kring 1900, spelade givetvis också en avgörande roll i återskapandet av epoken.

Allmogekulturen betraktades som relativt tidlös och regionalt förankrad, medan elitens konstyttringar skrevs in i en internationell och nationell stilhistorisk utveckling – något som tydligt avspeglas i det tidiga 1900-talets historieforskning och restaureringspraktik. Den stora vurmen för kulturarvet handlade inte minst om ett sökande efter en identitet, där konsten och dess stilperioder tolkades som uttryck för den svenska mentaliteten. I stället för att betrakta de inhemska interiörerna som undermåliga kopior av de mer utsirade utländska förebilderna lyfte man fram den avskalade enkelheten som ett särdrag i positiv bemärkelse.

Bokens tre fallstudier utgörs av Skogaholms herrgård på Skansen, Carl von Linnés bostadshus i Uppsala och Gustav III:s paviljong på Haga. Victor Edman gör, med hjälp av ett påfallande rikt källmaterial, utförliga beskrivningar av restaureringsprojekten och dess aktörer i en kulturell och idémässig kontext. Gemensamt för dessa byggnader är, utöver att de ursprungligen uppfördes på 1700-talet, att de under 1930-talet färdigställdes som museimiljöer av professionella medarbetare. Målet var framförallt att ge besökarna en helhetsupplevelse och en illusion av en tid som flytt, vilket visar på genombrottet för en mer pragmatisk hållning gentemot historiska rekonstruktioner. De restaurerade

byggnaderna spänner från ett borgerligt, akademiskt hem i en universitetsstad respektive en adelsfamiljs herrgård på landsbygden till den kungliga elitens lustslott strax utanför huvudstaden. Ur ett stilhistoriskt perspektiv visar de tre projekten på olika riktningar – Skogaholms herrgård representerar framförallt den karolinska epoken, medan Linnés bostadshus främst har drag från rokokoperioden och Hagapaviljongen har ett renodlat sengustavianskt uttryck.

Sammanfattningsvis bidrar Victor Edman med *Sjuttonbunderatalet som svensk ideal* till en fördjupad förståelse för hur historieforskningen, kulturminnesvården och den museala praktiken samverkade i skapandet av ett svenskt kulturarv som införlivats i historieskrivningen utan någon särskiljning mellan fakta och fiktion. Den välskrivna boken visar på ett gediget och angeläget forskningsarbete – att den dessutom är vackert formgiven med utmärkt återgivna illustrationer är en bonus.

Anna Ingemark Milos

Nils Eriksson, *"Icke har jag varit överksam": en biografi över Martin Georg Wallenstråle* (Göteborg: Kungl. Vetenskaps- och Vitterhets-Samhället, 2009). 420 s.

Martin Georg Wallenstråle var en exemplarisk 1700-talsgestalt i så måtto att han speglar en rad av tidens egenheter. Han är ett gott val för en levnadsteckning eftersom en sådan saknas – den litteratur som finns betecknar Nils Eriksson som "ofta usel". Därtill föreligger ett splittrat men sammantaget rikt material efter honom som täcker hela livsspannet.

Som biskopsson var han född till adelskap och hade det relativt väl förspänt. (Nåja, ekonomin var ett ständigt problem.) Vi får följa honom genom skolåren, det obligatoriska disputerandet, en kort resa till Danmark. Den